

Kim, kime, niçin oy verir?

ŞAHİN ALPAY
21/03/2009

Bahçeşehir Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Yılmaz Esmer, seçmenlerin değer, tutum ve davranışları konusunda uzman akademisyenlerin önde gelenlerinden biri. Esmer, geçen hafta üniversitede "Rasyonel Seçmen Efsanesi" konulu bir konuşma yaptı.

Seçmenlerin büyük çoğunluğunun, akıllarıyla değil duygularıyla oy kullandıklarını söyledi. "Parti ve adaylar, duyguları yakalayamadıkları zaman başarılı olamazlar" dedi. ABD ve Britanya'da yapılan son araştırmalar gibi, Türkiye'de 1999, 2000 ve 2007 genel seçimleri üzerine kendi yaptığı araştırmaların da bunu gösterdiğini anlattı. Türkiye'de seçmenin tercihi, her şeyden önce, kendisini sağ'da veya sol'da hissetmesine bağlı olarak belirleniyordu. Sağ'daki partilerin toplam üçte iki, sol'daki partilerin üçte bir oranında oy toplaması kalıbı, bu nedenle pek az değişiyordu. Esmer, AKP'nin oy oranındaki artış eğilimini de, esas olarak dinî duyguların yükselişine bağlamakta.

Aynı gün, bir süredir Türkiye'de sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal hayat üzerine çok dikkate değer akşam konferansları dizisi düzenleyen Fransız Anadolu Araştırmaları Merkezi, IFEA'da (www.ifea-istanbul.org) başarılı seçim araştırmalarıyla temayüz eden Konda'nın başkanı ve CHP eski genel sekreterlerinden, deneyimli siyaset adamı Tarhan Erdem'i dinledim. Erdem'in Türkiye'de seçmen davranışıyla ilgili gözlemleri çok farklıydı. Seçmen siyaset hakkında yeterince bilgi sahibiydi. Rasyonel değilse bile sağduyulu idi; kendisine en iyi hizmet vereceğine inandığı partiyi seçiyordu. Son yıllarda AKP'ye yönelmesi sadece dinî duyguların kullanmasıyla açıklanamazdı. AKP'nin yaptığı reformlar, verdiği hizmetler de seçmenin yarısını kazanmasında önemli rol oynamıştı.

Görüldüğü gibi, Türkiye'de seçmen davranışı ile ilgili bulgu ve gözlemler, uzmanlar arasında bile çok farklı olabiliyor. Siyaset bilimcilere göre, seçmen davranışını açıklayan, esas olarak dört teori var: Bir kesim, bir partiyle özdeşleştiği için ona oy veriyor. Bir kesim tercihini mensup olduğu sosyal, sınıfsal, etnik ya da dinsel gruba bağlı olarak belirliyor. Bir kesim, ideolojik tercihleri doğrultusunda oy kullanıyor. Bir kesim de, her seçimde kendi çıkarlarına en iyi hizmet vereceğine inandığı partiyi (ya da adayı) seçiyor. Bu teorilerin her biri Türkiye için ne ölçüde geçerlidir? Pek çok konu gibi bunun da daha iyi araştırılması gerekiyor.

İlkokula başladığım 1950 yılından bu yana seçimleri, tabii giderek olgunlaşan bir ilgiyle izliyorum. Türkiye'de mevcut araştırmaların hepsi değilse de en önemlileri hakkında bilgi sahibi olduğumu söyleyebilirim. Gördüğüm kadarıyla, seçmen davranışına ilişkin dört teörinin hepsi bizde de geçerli. Partilerin sık sık kapatılmaları nedeniyle partiyle özdeşleşme eğilimi zayıfladı. Ancak son yıllarda AKP, CHP, MHP ve DTP'de toplanma eğilimi görülüyor. Dindarların çoğunun AKP'ye, Alevilerin çoğunun CHP'ye, Kürtlerin yaklaşık yarısının DTP'ye oy verdiğini; ekonomik elitlerin AKP'ye, bürokratik elitlerin CHP'ye meylettiğini biliyoruz. İdeolojik tercihleri itibarıyla, mevcut otoriter laiklikten yana olanların CHP'ye, Türk milliyetçilerinin MHP'ye, Kürt milliyetçilerinin DTP'ye yöneldikleri de biliniyor. Toplu seçim sonuçlarına bakarak, her seçimde kendi veya yol gösterenlerin aklını ya da sağduyusunu izleyerek, en iyi hizmet vereceğine inandığı partiyi seçen, siyasi yelpazenin merkezinde duran, pragmatik, oynak seçmenlerin de hatırı sayılır bir kesim oluşturduğu söylenebilir.

Seçim sonuçlarında siyasi partilerin örgütlenme ve propaganda faaliyetleriyle seçmeni sandığa götürme yetenekleri de kuşkusuz rol oynuyor. AKP'nin oy oranının giderek büyümesi açıklanırken, Batı'daki örnekleri andıran yegane kitle partisi olması, kadınları seferber etmedeki başarısı, İslamî yardımlaşma vakıf ve derneklerinden oluşan bir sosyal harekete dayanması, iktidardaki hizmetleri, Recep Tayyip Erdoğan'ın karizması ve elbette ki muhalefet partilerinin güven vermeyişi hesaba katılmalı.